

Фінансовий стан домогосподарств під час війни росії проти України

Сучасний цивілізаційний світ важко уявити варварським, жорстоким і терористичним. Проте саме такі події спіткали Україну у 2022 році. Терористичний сусід зі зброєю вдерся на мирну територію нашої країни і забрав життя тисяч людей, вніс розруху, спричинив руйнацію інфраструктури, завдав шкоди економіці країни та кожній сфері життєдіяльності. Під час дослідження фінансової грамотності домогосподарств ми не можемо оминати увагою цю жахливу подію, адже її наслідки великою силою вплинули на життя кожного українця.

Під час написання цього дослідження війна досі триває на території нашої держави. Однак вже зараз ми можемо підрахувати величезні збитки української економіки, бізнесу, підприємств та окремих домогосподарств. За даними Світового банку станом на вересень 2022 року загальна сума втрат дорівнює близько 349 мільярдів доларів [1]. «Наслідки повномасштабного військового вторгнення росії будуть відчуватися у майбутньому ще декількома поколіннями у зв'язку з розподіленням і переміщенням великої кількості домогосподарств, порушення розвитку людського потенціалу, знищенню культурної спадщини. Це посилюється змінами траєкторії розвитку економіки і рівня бідності з позитивної на негативну», – зазначається у доповіді Світового банку та Єврокомісії [1].

Результати аналізу фінансової грамотності домашніх господарств у довоєнний період були оптимістичними, оскільки простежувалося поступове щорічне зростання індексу фінансових знань українців. Для порівняння, у 2018 р. цей показник склав 11,6 балів, а у 2021 р. – 12,3 бали (табл.1). Більше того, на відміну від інших країн Україна показала кращу динаміку змін: приблизно за 3 роки відбулося зростання на 6%, тоді як в інших країнах за цей час відбулося падіння на 3,3% [2].

Таблиця.1

Індекс фінансової грамотності: порівняння країн за компонентами

Компонент	Україна, 2021 р. (бал)	Україна, 2018 р. (бал)	Зміна, %	Середнє по країнах порівняння, 2020 р. (бал)	Середнє по країнах порівняння, 2016 р. (бал)	Зміна, %
Знання (із 7)	4,3	4	7,5	4,7	4,5	4,4
Поведінка (із 9)	5,5	5,2	5,8	5,1	4,8	6,3
Ставлення (із 5)	2,5	2,4	4,2	2,9	3	-3,3
Загальний бал із фінансової грамотності (із 21)	12,3	11,6	6,0	12,7	12,4	2,4
Загальний індекс із фінансової грамотності (у %)	58%	55%	5,5	60%	59%	1,7

З огляду на дослідження, можна припустити, що позитивна динаміка розвитку фінансової грамотності населення України могла би продовжитися. Якби не війна. У 2022 році було проведено опитування з метою визначення їхнього фінансового положення, ситуацією з доходами та заощадженнями, а також настроями українців щодо фінансів. Соціологічна група «Рейтинг» досліджувала ці питання впродовж декількох місяців війни. Результати п'ятнадцятого загальнонаціонального опитування «Україна під час війни. Зайнятість і доходи», проведеного 23–24 липня 2022 р., показують фінансовий стан домогосподарств, а також динаміку п'яти місяців війни.

У 48% українців протягом п'яти місяців війни рівень заробітної плати знизився на 10–50% і більше. Ще у 43% працюючого населення ситуація з доходами не змінилася, а у 9% рівень доходів навіть збільшився. Найбільше постраждали частково зайняті, підприємці, а також ті, хто працює віддалено. Оцінка за віком показує, що найбільш вразливими до зміни рівня доходів виявилися громадяни віком 50+ років (Рис.1) [3, с.23].

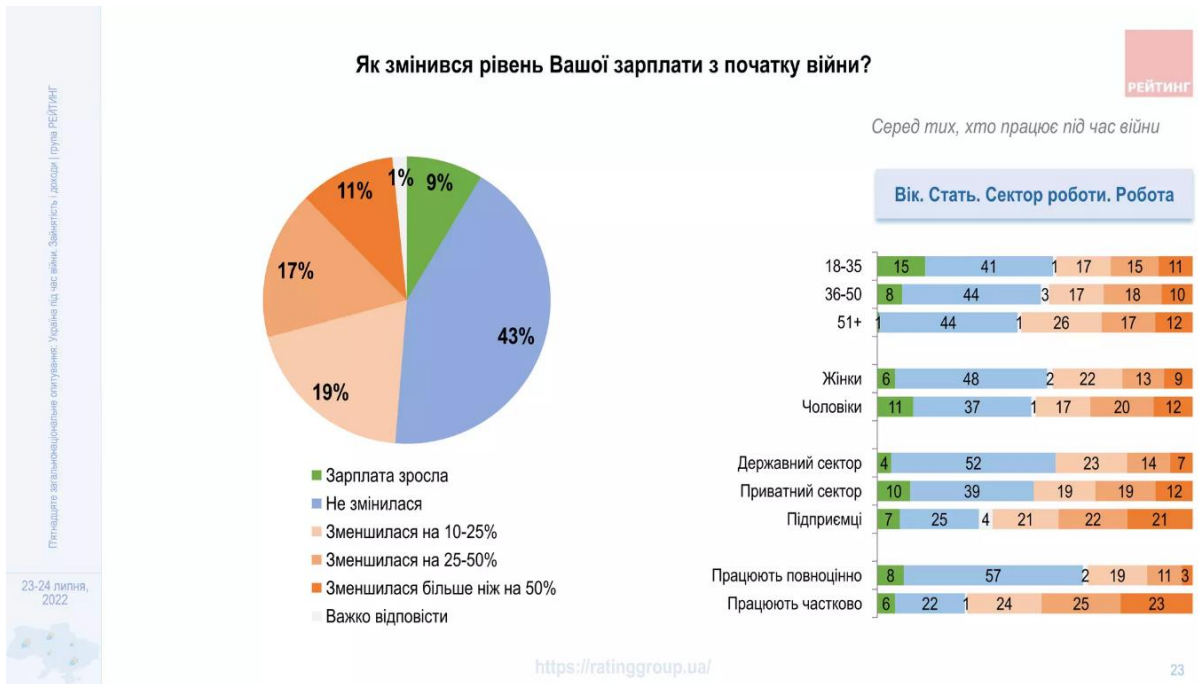

Рис.1. Рівень зарплати українців станом на липень 2022 р.

Цікаво порівняти, як змінювалося економічне становище домогосподарств впродовж останніх років, а також під час війни. За даними дослідження соціологічної групи «Рейтинг», протягом п'яти місяців війни родини оцінюють власний фінансовий стан більш песимістично, аніж до війни. Складніше становище відмічають 74% опитаних, у той час як у січні 2022 р. було 52% респондентів, у яких погіршилася економічна ситуація, а в червні та грудні 2021 р. їх було 47% (Рис.2) [3, с.8].

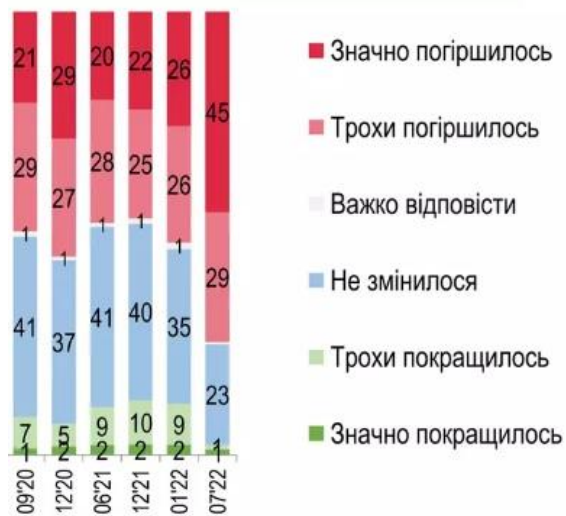

Рис.2. Як змінилося становище вашої сім'ї за останні роки

Простежуються також і позитивні рухи щодо фінансової грамотності населення. Економічна криза збільшила увагу домогосподарств до необхідності формування фінансових резервів. Так, протягом п'яти місяців збільшилась кількість тих, хто має запаси грошей на термін більше, ніж 3–6 місяців (Рис.3). До цієї категорії більше відносяться більш заможні люди та підприємці. Разом з тим, майже не змінилася кількість опитаних, яким вистачить фінансових резервів до одного місяця (близько 40%). Цю категорію, здебільшого, складають пенсіонери, непрацюючі особи, а також ті, хто працює на найманій роботі в приватному або державному секторі (Рис.3) [3, с.12].

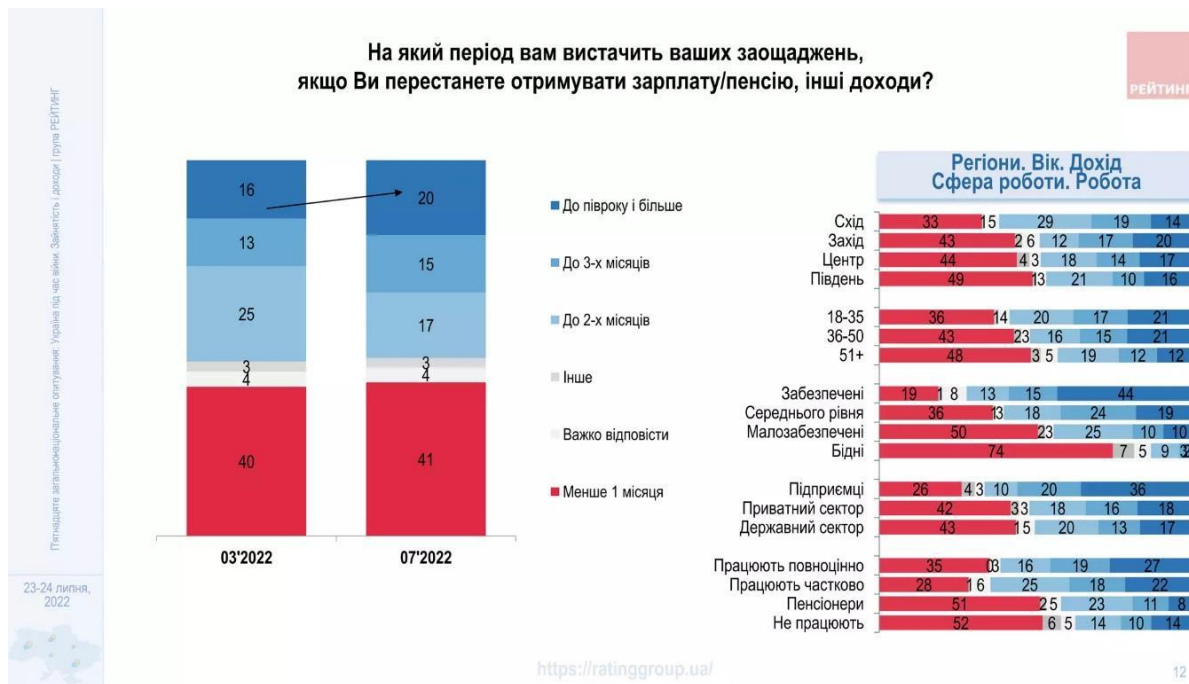

Рис.3. Заощадження українців під час війни, динаміка п'яти місяців

Отже, протягом останніх років простежувалася позитивна динаміка у зростанні рівня фінансової грамотності домашніх господарств. Українці показали швидший темп покращення індексу фінансових знань і поведінки у порівнянні з іншими країнами. Однак повномасштабна війна росії проти України призвела до регресу цієї динаміки і значною мірою погіршила фінансове становище більшості сімей. Вимушена міграція, втрата роботи, стабільного доходу, вимушені незаплановані витрати, загроза безпеці і життю, страх і панічні настрої, невпевненість у майбутньому – усе це призвело до погіршення економічного становища. Проте українці отримали найболючіший урок, з якого більшість зробила правильні висновки. І, можливо, саме цей урок може стати драйвером до ще більших темпів розвитку нашої країни, економіки, усіх сфер життя, менталітету і добробуту кожного громадянина.

Список використаної літератури:

1. Deutsche Welle. Як війна вплинула на економіку України. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-vijna-vplivnula-na-ekonomiku-ukraini/a-63093916>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 12.10.2022.
2. USAID. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. [Електронний ресурс]. – URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2021/10/Ukraine_2021_Financial-Literacy-Survey-Report_UA.pdf. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 14.10.2022.
3. Рейтинг. П'ятнадцяте загальнонаціональне опитування. Україна під час війни. Зайнятість і доходи (23-24 липня 2022). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/pyatnadcat_obschenaci_opros_ukraina_vo_vremya_voyny_zanyatost_i_dohody_23-24_ilyulya_2022_goda.html. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2022.